

Pieniä säröjä, suuria huolia: valtio-opin evaluaatiosta ja yhteisöstä Suomessa 1980-luvulla

ILPO KOSKINEN, JURI MYKKÄNEN JA MATTI S. SARMELA

ABSTRACT

Small Cleavages,
Big Worries: on the
Political Science
Community and the
Evaluation of Political
Science in Finland in
the 1980s

Several rather gloomy reviews stating the crisis in Finnish political science have been written by notable members of the research community during the 1980s. One line of reasoning behind this judgment emphasizes structural reasons such as the fragmentation, smallness and demographic features of the community. The perception of a crisis has also been explained by such psychological phenomena as a loss of intellectual stimulation. These factors are evaluated against data on the community. The data on the core community does not support fragmentation hypotheses. The small size of the Finnish research community seems to contribute indirectly to a feeling of crisis by forcing several diverse trends in political science into a researcher's field of perception. This may result in difficulties in giving shape to this discipline. It seems that psychological factors related to smallness offer a better explanation of the perception of a crisis than either structural or psychological factors by themselves. Further research on this hypothesis is needed.

1. Tutkimusongelma*

Suomalaisen valtio-opin tilaa arvioitiin 1980-luvulla ahkerasti. Melko pikaisellakin selailulla löytää kaikkiaan parisenkymmentä katsausta, joiden kirjoittaja on arvioinut kotimaista valtio-oppia ja sen tilaa. Silmiinpistävä piirre näissä katsauksissa on niiden synkkyys. Artikkelien erikoispiirteeksi piirtyy ulkopuolisen silmiin se, että yhtä ainoaa katsausartikkelia lukuunottamatta kaikki valtio-opin katsastajat ovat pitäneen valtio-oppia jollain tapaa kriisiytyneenä tieteenhaarana. Lääkkeeksi kirjoittajat ovat tarjonneet uusia tapoja lähestyä tutkimuskohdetta.

Tekstit ovat erityisen kiinnostavia siksi, että kirjoittajakuntaan on valikoitunut etupäässä profes-

soreita, jotka käyttävät hallinnollista ja tieteellistä valtaa koko yhteisössä. Niinpä näiden kirjoitusten perusteella voidaan arvioida tämän valtio-opin kehitykseen ja tilaan merkittävästi vaikuttavan ryhmän ajatuksia.

Kirjoitukset heijastavat osaltaan yhteisön keskeisten piirien noudattamia ajattelu- ja käsitteellistysstrategioita, jotka heijastuvat kirjoittajien valta-aseman vuoksi ennen pitkää myös tutkimusyhteisön rakenteisiin (Pfeffer 1982; Ranson ym. 1980).

Käsillä olevassa artikkelissa pyritään arvioimaan kriisikirjoituksista löytyvien syiden perusteella tutkimuksen mahdollisia kriisitekijöitä. Mitään vakiintunutta, yleistä käsitystä kriisistä ei kirjoituksissa osoiteta. Sen sijaan artikkeleissa on esitetty hajanainen joukko erilaisia rakenteellisia ja älyllisiä syitä, joista voi muodostaa jonkinlaisen yleisen reaalisten syiden luokan. Kriisin syinä on pidetty 'alioppiaineiden' etäännyttä varsinaises-

* Kiitämme Erkki Berndtsonia, Tom Moringia, Heikki Paloheimoa ja Marja Kerästä huomioista, kommentaista ja kritiikistä.

ta politiikan tutkimuksesta, mikä on löyhentänyt oppiaineen tutkimuskohdetta (Anckar 1988), ja politiikkaa tutkivan kotimaisen yhteisön pienuutta ja tästä johtuvaa melko valikoivaa ja aukkoista tutkimusta (Wiberg 1987). Lisäksi on epäilty sukupuoli- ja ikärakennesymsyksiä (Palonen 1986 ja 1988, Väyrynen 1988).

Osa kirjoituksista taas ei juuri erittele kriisiarvion syitä, vaan tyytymättömyyden ilmaus jää niissä melko yleiseksi. Tämä viittaisi jonkinlaiseen psyykkisesti koettuun kriisiin, jota voi pitää toisena mahdollisten selitysten luokkana. Heiskanen (1986) esitti, että valtio-opin älyllinen jännittävyys olisi kadonnut, ja Helenius (1988) viittasi lyhyesti vanhentuneisiin tutkimusotteisiin ja kysymyksenasetteluihin.

Luultavaa on, että syyt sekoittuvat ja kriisitunnelmien takana vaikuttaa hyvin moninainen syiden joukko. Oppiaineen todellinenkin tila välittyy aina mentaalisten tekijöiden kautta, ja koska teksteissä osoitetut syyt ovat hajanaisia, on aiheellista olettaa, että kriisiarvioiden takana on hyvin monisyinen ongelmavyöhyke. Niin reaaliset kuin mentaalisetkin tekijät vaikuttanevat osaltaan tutkimuksen arvioinnin kielteisyyteen.

Tutkimuksen teoreettisena taustana on normaali tieteen sosiologia (Whitley 1984). Organisaatiokäsitys on kuitenkin moderni organisaatiokulttuuriteoria (Ashforth ja Fried 1988), joka tarkastelee tutkijoita kommunikaatiossa elävänä sosiaalisen ympäristön, kulttuurin ja valintojen tuotteina. Organisaatiota ei siis käsitellä ensisijaisesti erilaisten ympäristötekijöiden muovaamana järjestelmien joukkona, vaan sosiaalisesti rakentuneena havainto-, muisti-, informaatio- ja tunnekonstruktiona (vrt. Pfeffer 1982, 208—254). Katsastajien ajattelun katsotaan muodostuvan suurelta osin sosiaalisessa vuorovaikutuksessa, minkä vuoksi se heijastaa voimakkaasti ympäristöään samalla kun se muokkaa sitä.

2. Aineisto ja menetelmät

2.1. Aineisto

Edellä mainittujen kysymysten arvioimiseksi on tätä artikkelia varten koottu kaksiosainen aineisto. Aineiston ensimmäinen osa kartoittaa vakiintuneen tutkijakunnan rakenteen ja aktiviteetit. Eri-tyishuomio on instituutiosta ja julkaisuissa. Toinen osa muodostuu *Politiikka*-lehden artikkeleista päättyneen vuosikymmenen ajalta. Sen kautta on mahdollista arvioida tutkimuksen suuntautu-

mista ja yhteisön mielenkiinnon kohteita laajemmin kuin kotimaista oppiaineanalyysia hallinneen pelkän vakiintuneen yhteisön osalta. Aineisto laajentaa ensimmäisen osan informaatiota.

2.2. Menetelmät ja luokitukset

Institutionaaliset tiedot kerättiin erilaisista virallisista ja puolivirallisista lähteistä. Koska aineiston eri osat eivät olleet yhteensopivia eikä niitä tämän vuoksi voinut vertailla suoraan keskenään, luotiin niiden tarkastelua varten sisällöllinen teemaluokitus, jonka avulla vertailtiin instituution eri osia keskenään.

Luokituksen avulla paikannettiin aineiston eri osien yhteisiä piirteitä ja näin rakennettiin kuva valtio-oppimme muutoksista menneen vuosikymmenen aikana. Luokitus laadittiin siten, että se kattaisi tutkimuksen mahdollisimman täydellisesti ja samalla erottelisi riittävän tarkasti erityyppiset tutkimukset toisistaan.

Koska aineisto koostui useista erityyppisistä osista, löytyi sen takaa laaja kirjo erilaisia tutkijoita, joiden orientaatiot vaihtelivat hyvin paljon. Aineistossa esiintyi hyvinkin kaukana varsinaisesta politiikan tutkimuksesta olevia alueita. Koko kirjon kuvaamiseksi luokitteluun sisällytettiin aluksi kaikkiaan 23 luokkaa, jotka kattoivat perinteisen politiikan tutkimuksen lisäksi mm. useita erilaisia naistutkimuksen ja tekstianalyysin lajeja. Nämä palautettiin sitten analyysin tarpeita varten yhdeksään perusluokkaan.

Politiikka-lehden tarkastelujakson alku sijoitettiin vuoteen 1981, koska päätoimittaja vaihtui tuona vuonna. Aineistona käytettiin *Politiikkaan* kirjoitettuja artikkeleita ja katsauksia. Tiedot voi ryhmitellä kolmeen luokkaan: yleisiin taustamuuttu-

Taulukko 1. Noudatettu teemaluokitus

Luokka	Sisältö
I	Päätöksenteko-, osallistumis-, demokratia-, legitimititeetti-, puolue-, liike- ja yhdistystutkimus sekä poliittisen kulttuurin teoria ja tutkimus
II	Muu poliittinen filosofia, aate- ja käsittehistoria, poliittinen historia
III	Hallinnon, byrokratian, korporatismien, talouden ja johtamisen teoria ja tutkimus
IV	Muu politiikan teoria ja tutkimus
V	Kulttuuri- ja mediapolitiikan teoria ja tutkimus, diskurssiteoria ja -analyysi
VI	Tieteenalan historia
VII	Intellektuaalihistoria, aatehistoria
VIII	Naistutkimus
IX	Kansainvälinen politiikka

jiin (lähinnä kirjoittajaa koskevat tiedot), erilaisiin viittausmääriä koskeneisiin muuttujiin (tiedot viittausten määristä ja hajoamisesta erityyppisiin julkaisuihin) ja artikkeliviittauksiin, jotka ryhmiteltiin viitattun lehden mukaan. Viimeisen ryhmän muuttujista muodostettiin edelleen summamuuttujia, joiden avulla lehtipaljoutta ryhmiteltiin uudelleen laajempia analyyseja varten. Lisäksi rakennettiin sisältöluokitus, jonka avulla artikkelien sisältöjä käsiteltiin. Yhteensä muuttujia muodostui 52 kappaletta. Havaintoja oli kaikkiaan 232.

Tilastollinen tarkastelu pidettiin hyvin yksinkertaisena. Analyysimenetelmät perustuivat aineiston luokituksista tehtyihin ristiintaulukointeihin ja havaintojen jakaumien vertailuihin. Testeinä käytettiin riippumattomuustestiä (χ^2) ja kontingenssi-kerrointa. Ajot tehtiin SURVO-ohjelmalla (Mustonen 1985).

Käytetyt luokitukset jäivät pakostakin melko karkeiksi tieteellisen artikkelin kaltaisen hyvin kompleksisen havaintoyksikön suhteen. Seuraavaa tarkastelua tuleekin pitää ennen kaikkea suomalaisen valtio-opin kartoituksena. Sillä pyritään lähinnä tuomaan esille joitakin suuria yhteisön tuotantoa halkovia linjoja päättelyn perustaksi. Menettely ei siten pyri antamaan kattavaa kuvaa suomalaisesta valtio-opista, vaan tähtää ennen muuta valtio-opin tuotannon tarkasteluun joidenkin rakenteellisten tekijöiden suhteen. Tällaisiksi oletettiin ennen muuta suhteellisen helposti saatavilla olevat virka-asema, oppiarvo, tutkijan laitos ja kotikaupunki. Keskeisinä tekijöinä pidettiin virka-asemaa ja oppiarvoa, jotka liittyvät sosialisatioon.

Työssä on käytetty kauttaaltaan 'helsinkiläisiä' termejä. Esimerkiksi väitelleistä käytettiin termiä

VTT. Samoin koko ajan puhutaan valtio-opista, vaikka ilmaisu ei olekaan täysin tarkka, kun ajatellaan muiden yliopistojen laitoksia.

3. Valtio-opin institutionaalinen ydin ja sen tuotanto

3.1. Suomalaisen valtio-opin instituutio

Institutionaalisesti valtio-oppi on pysynyt vakaasti samoilla raiteilla läpi koko vuosikymmenen hienoista määrällistä kasvua lukuun ottamatta. Kokonaisuudessaan yleinen valtio-oppi ja politiikantutkimus, hallinto-oppi ja kansainvälinen politiikka poliittinen historia mukaan lukien maksoi vuonna 1987 12,1 miljoonaa markkaa. Korkeakoulujen osuus siitä oli 7,5 ja Suomen Akatemian 1,6 miljoonaa markkaa. Laitosten väliset mittasuhteet ovat säilyneet lähes ennallaan, eikä professorin ja apulaisprofessorin virkojen määrä ole kasvanut.

Virkajakauma oli vuonna 1986 taulukon 2 mukainen. Opettaja- ja opiskelijamäärältään Helsingin yliopiston yleisen valtio-opin laitos on muita selvästi suurempi yksikkö. Sen asemaa tutkimuksen ja yhteiskunnallisten suhteiden risteysaseman korostaa myös dosenttien määrä.

Pääaineopiskelijoita oli kaikissa laitoksissa vuonna 1981 yhteensä 288 kappaletta. Uusien opiskelijoiden luku ilmoittaa ehkä paremmin koulutusohjelman todellisen suuruuden. Helsingin yliopistoon otetaan vuosittain noin 40 prosenttia enemmän valtio-opin opiskelijoita kuin toiseksi suurimpaan valtio-opin koulutusyksikköön, Tampereen yliopistoon.

Helsingin yliopiston yleisen valtio-opin laitok-

Taulukko 2. Valtio-opin virat ja tutkijat 1986^a

Virka	HY	TaY	TY	ÅA	JY	SHH	muut
professoreita	4	2	1	1	—	1	—
apulaisprofessoreita	2	2	1	—	1	—	1
assistentteja ja lehtoreita	9	6	4	2	2	2	—
tutkijoita	2	7	1	1	—	2	2
dosentteja (1983) ^b	22	6	8 ^c	8	4 ^c	2 ^c	2 ^c
Yhteensä	39	23	15	12	7	7	5

^a Mukaan on laskettu tässä kansainvälisen politiikan viranhaltijat. Rajaukset erityisesti Tampereen ja Turun osalta ovat hankalia, sillä näissä työskentelee joitakin selviä politiikan tutkijoita muilla kuin politiikan tutkimuksen laitoksilla. Lukuja ei voida tästä syystä pitää täysin tarkkoina. Koulutusohjelmien nimet vaihtelevat vastaavasti hieman ja osassa on mukana myös hallinto-opin tiedot.

^b Dosenttikunnassa on päällekkäisyyttä erityisesti Helsingin osalta. Suuri osa on Helsingin dosenteista toimii muualla varsinaisessa virassa.

^c Vuoden 1983 tilanne (Nousiainen ja Anckar 1983, liite 1).

sen assistenttien ja opiskelijoiden määrä on 1980-luvulla vähän kasvanut, dosenttien ja valmistuneiden osuus sitäkin enemmän. Sen sijaan kirjallinen tuotanto ja varsinkin artikkeleiden julkaiseminen on vähentynyt selvästi.

Korkeakoulujen ulkopuolella valtio-opin tärkein rahoittaja on Valtion yhteiskuntatieteellinen toimikunta. Valtio-opin osuus tutkimusmäärärahoista ja -viroista ei ole vaihdellut kovinkaan systemaattisesti suuntaan tai toiseen vuosikymmenen aikana. Vuosikymmenen jokaisessa toimikunnassa on istunut kaksi valtio-opin edustajaa, viimeksi Raimo Väyrynen ja Dag Anckar.

3.2. Tuotanto

3.2.1. Väitöskirjat

Väitöskirjat ovat integroituvien tutkijoiden kilpailunäytteenä tärkein uusien tulosten ja menetelmien julkaisukanava. Niiden teemoittainen ja määrällinen jakautuminen laitoksittain heijastaa laitosten henkistä ja organisatorista tuotantokapasiteettia ja siihen perustuvia strategisia voimasuhteita tieteenalan älyllis-institutionaalaisella kentällä.

Helsingin yliopiston valtio-opin laitoksella on valmistunut yli puolet väitöskirjoista. Helsingissä on väitelyt kaikissa niissä viidessä teemassa, jotka kattavat 1980-luvun valtio-opin väitöskirjat. Hallinnon tutkimukseen liittyvät työt näyttävät muodostavan teemaluokittelussa suurimman ryhmän, muut teemat sen sijaan jakautuvat hyvin tasaisesti. Teemallinen moninaisuus on vallinnut läpi koko vuosikymmenen, eikä mikään koulukunta tai muu suuntaus ole järjestelmällisesti vaikuttanut tutkimusaiheiden sen paremmin kuin metodienkaan valintoihin.

Muissa yliopistoissa on tehty selvästi vähemmän väitöskirjoja ja niiden aiheet ovat hajonneet suurin piirtein samalla tavalla kuin Helsingissä tehdyissä väitöksissä. Jyväskylässä on ollut vahva aatehistoriallinen ote. Turussa ja Tampereella väitökset ovat keskittyneet ennen kaikkea valtio-opillisesti ymmärrettyyn hallinnon, byrokratian, korporatismiin sekä julkisen talouden mekanismien tutkimukseen. Varsinaisia painopisteitä muilta laitoksilta on vaikea osoittaa, koska väitöksiä on Helsingin ulkopuolella ollut melko vähän.

Valtio-opin väitöskirjat ovat viime vuosikymmenellä kohdistuneet enimmäkseen perinteisiin aiheisiin perinteisillä menetelmillä. Uudet menetelmät tai normaaliaiheiden ulkopuolelle ulottuvat empiria ja teoriaperusta eivät kuitenkaan ole koh-

Taulukko 3. Valtio-opin osuus Akatemian yhteiskuntatieteellisen toimikunnan määrärahoista (%) ja viroista (kpl/kaikki)^a

Vuosi	Osuus määrärahoista %	Osuus viroista kpl/kaikki
1981	15	
1982	17	
1983	16	
1984		
1985	12	12/82
1986	10	10/84
1987	12	12/84
1988	14	15/84
1989		11/84
1990		13/84

^a Mukana poliittinen historia.

danneet järjestelmällistä vastustusta. Pääosin Helsingin yliopiston kautta ne ovat integroituneet suhteellisen vaivattomasti suomalaiseen valtio-oppiin.

3.2.2. Julkaisusarjat

Laitosten julkaisusarjat ja projektit kertovat yllätyksettömästi, varmasta ja vakiintuneesta valtio-opillisesta tutkimuksesta. Se ei liiemmin kyseenalaista rajojaan tai keskustele metodologisista kysymyksistä. Tieteenalan raameja tietoisesti ylittävää tutkimusta tehdään eniten Helsingissä ja Jyväskylässä. On kuitenkin huomattava, että Helsingissä huomattava osa tieteenalaan kuuluu turvallisilla vesillä. Radikaalisuus näissä laitoksissa kytkeytyy lähinnä Ilkka Heiskanen ja Kari Palosen ohjaukseen, tukeen ja asemaan.

Nopea yleissilmäys Tampereen yliopiston poliittikan tutkimuksen laitoksen tutkimuksiin osoittaa kansainvälisen politiikan, erityisesti vertailevan tutkimuksen sekä rauhan ja kehitysyhteistyön problematiikan olevan siellä keskeisin intressialue. Toinen tärkeä alue on konkreettinen parlamentarismin, järjestöjen, liikkeiden ja *policyjen* analyysi (järjestötutkimukset, ajankohtaisten yhteiskunnallisten ilmiöiden kartoitukset). Mukaan mahtuu myös joitakin poliittiseen filosofiaan ja käsittehistoriaan liittyviä hankkeita.

Turun yliopiston ja Åbo Akademin valtio-opillinen tutkimus keskittyy lyhyesti sanottuna osallistumisen, päätöksenteon ja legitimitetin perinteiseen ongelmakenttään. Julkinen hallinto, turvallisuuspolitiikka ja vertaileva tutkimus ovat myös turkulaisten erityisalaa.

Jyväskylän yliopiston valtio-opin laitoksella

painottuu käsitehistoriallinen ja yleisfilosofinen ote. Tutkimuksen kohteena on varsinkin politiikan käsite ja sen modernit ulottuvuudet ekologiaa ja feminisimiä myöten.

Helsingin erityispiirteinä ovat vanhojen tutkimusongelmien ja uusien lähestymistapojen risteytykset sekä täysin uusien alueiden ja toisaalta perinteisen tutkimuksen rinnakkaiselo. Väitöskirjat olivat tästä hyvää esimerkkiä. Puolue-, vaali- ja hallintotutkimus kuuluvat päivittäiseen ohjelmaan, mutta osaan niistä on sovellettu kvalitatiivisia menetelmiä (diskurssianalyysi, orastava muu kvalitatiivinen tutkimus). Poliitiikan tutkimusta on laajennettu kulttuuriin, medioihin, elämäntapaan, naistutkimukseen, hallinnolliseen tietojenkäsittelyyn ja tiedon tuottamiseen.

Valtio-oppi käsitetään Helsingissä moniulotteisemmin kuin muissa laitoksissa. Poliitiikan tutkimus pysyy ajan tasalla yhteiskunnallisten muutosprosessien kanssa nimenomaan metodologisen kehitystyön ja monitieteellisen otteen avulla. Tätä ei kuitenkaan pidä ymmärtää niin, ettei ristiriitoja perinteisen ja laajemman valtio-opin välillä ilmenisi. Suuri laitos vain antaa tilaa ja tukea kaikille suunnille vaimentaen näin ristiriitojen vaikutusta työhön ja henkilösuhteisiin.

Valtiotieteellisen yhdistyksen kansainvälisille markkinoille suunnattu julkaisusarja kuvaa hyvin kaupunkien välisiä suuntautumiseroja ja kansainväliseen levitykseen tarkoitettua tutkimuksen sisältöä (taulukko 4). Tässä julkaisusarjassa ovat erityisesti Jyväskylän ja Åbo Akademin pienten laitosten tutkijat suuntautuneet aktiivisesti kansainväliselle areenalle. Yhtä huomiota herättävää on Tampereelta tuotettujen artikkeleiden vähäinen osuus.

Näissä kirjoissa tulevat hyvin esiin myös laitosten väliset erot tutkimuksen suuntautumisessa. Helsingiläisten teemavalikoima on muita laajempi, Turussa keskitytään perinteisiin aiheisiin (luokka 1) ja Jyväskylässä poliittiseen filosofiaan ja käsitehistoriaan. Helsingin panos koostuu tässä tapauksessa tieteenalan historiasta, intellektuaalihistoriasta sekä diskurssiteoriasta ja -tutkimuksesta. Naistutkimus puuttuu kokonaan.

Valtiotieteellisen yhdistyksen julkaisusarjan avulla suomalaiset valtio-opin tutkijat tarjoavat kansainväliselle kentälle ennen kaikkea päätöksentekoon ja osallistumiseen liittyvää teoriaa, perinteistä valtio-opin ydinalaa, samoin kuin poliittista filosofiaa ja tieteenalan historiaa. Näillä osaluilla suomalaisella valtio-opilla on mitä ilmeisimmin kontakteja ja kysyntää.

3.2.3. Kotimainen toiminta

Politiikan tutkimuksen päivien työryhmien aiheet toistavat edellä ilmenneitä havaintoja tutkimuksen painottumisesta ja laitosten välisistä eroista.

Perinteiset politiikan tutkimuksen teemat yhdessä kansainväliseen politiikkaan kuuluvien aiheiden kanssa (luokka 1) hallitsevat työskentelyä päivillä, vaikka tieteenalan historiaa ja naistutkimusta lukuunottamatta muutkin teemat ovat tasapuolisesti edustettuina.

Helsingiläiset suuntautuvat kaikkiin teemoihin, turkulaiset ja tamperelaiset sen sijaan vain muutamiiin vakituisiin. Kulttuuripolitiikka, mediatutkimus ja diskurssinanalyttinen lähestymistapa ovat helsinkiläisten alaa, perinteinen osallistumisen, päätöksenteon sekä hallinnon tutkimus turkulaisten ja tamperelaisten erityisaluetta. Jyväskylään on keskittynyt poliittinen filosofia ja käsitehistoria.

Vuodesta 1984 eteenpäin politiikan tutkimuksen päivien työryhmät ovat muuttuneet aikaisempaa enemmän muiden kuin professorien vetäviksi (paitsi vuonna 1988). Päivien sijaintipaikkakunta ilmeisesti vaikuttaa paljonkin työryhmien muodostumiseen. Esimerkiksi Helsingissä pidetyillä politiikan tutkimuksen päivillä turkulaisten ja tamperelaisten vetämät ryhmät ovat olleet harvinaisia, ja vastaavasti Turun päivillä ryhmien vetäjät ovat olleet yleensä turkulaisia. Tampereelle ja Jyväskylään on osallistuttu tasapuolisemmin.

Väitöskirjoissa ilmennyt teemallinen moninaisuus toistuu myös Poliitiikan tutkimuksen päivien yleisteemoissa. Päivien yleisaiheet ja -esitelmät ovat koskettelleet lähes kaikkia 1980-luvun suomalaisen politiikan tutkimuksen osa-alueita.

3.3. Luetaanko valtio-oppineitamme ulkomailla?

Yksi tapa selvittää suomalaisen valtio-opin älylistä markkina-arvoa ja paikantaa sen kansainvälistä asemaa on *Social Sciences Citation Index* (SSCI), joka tosin kerää viittaukset vain aikakausjulkaisuista, mutta siinä se on auktoritatiivinen instituutio. Seuraavat tulokset on saatu SSCI-tietokannan kirjallisuusviitehausta. Taulukossa 5 näkyvät ulkomaisten kirjoittajien viittaukset runsaimmin siteerattuihin suomalaisiin yleisen valtio-opin ja hallinto-opin opettajiin vuosina 1980–1990 viikkoon 20 asti.

Muihin kuin taulukossa mainittuihin valtio-opin ja hallinto-opin viranhaltioihin on viitattu kerran tai ei kertaakaan. Yhteensä ulkomaalaisten kirjoittajien viittauksia kertyi 108 kpl. Ryhmänä turku-

Taulukko 4. Tekstituotanto ja institutionaalinen keskustelu

	I	II	III	IV	V	VI	VII	VIII	IX ^a
1. Väitökset									
HY/10	2	2	2	1	3	—	—	—	—
TaY/3	—	2	2	—	—	—	—	—	—
TY/3	1	—	2	—	—	—	—	—	—
JY/2	—	—	—	2	—	—	—	—	—
YHT/18	3	3	6	3	3	—	—	—	—
2. FPSA-sarja ^b									
HY/12 ^c	2	—	—	—	3	4	2	—	1
TY/9	6	—	2	—	—	—	—	—	1
JY/8	—	5	—	—	—	1	2	—	—
Pm ^d /8	5	2	1	—	—	—	—	—	—
ÅA/7	6	—	—	—	—	1	—	—	—
Ulk. ^d /4	—	—	—	—	—	3	—	—	1
TaY/2	—	—	1	—	—	—	—	—	1
YHT/50	19	7	4	—	3	9	4	—	4
3. Pol.tutk.päivät									
HY/27	3	1	4	3	8	1	—	1	6
JY/22	—	9	2	6	2	—	—	2	1
TaY/20	7	—	1	5	—	—	—	—	7
TY/13	8	—	1	—	—	—	—	—	4
ÅA/4	3	—	1	—	—	—	—	—	—
SHH/3	—	—	2	—	—	—	—	—	1
Muu/2	—	—	—	1	—	—	—	—	1
YHT/91	21	10	11	15	10	1	—	3	20

^a Kv. politiikan tutkimusta ei laskettu tähän taulukkoon.

^b Yhteisartikkeleista on huomioitu kukin kirjoittaja erikseen.

^c Kaupungin jälkeen on kirjattu artikkeleiden yhteismäärä.

^d Pm tarkoittaa pohjoismaista peräisin olevia kirjoittajia. Nämä on eriytetty muista ulkomaisista kirjoittajista (Ulk.).

laiset edustavat tämän viiteindeksin mukaan kansainvälisesti tunnetuinta suomalaista valtio-oppia.

Yksittäisistä tutkijoista Hannu Nurmi ja Tatu Vanhanen erottuvat todella selvästi muusta joukosta: puolet viittauksista kohdistuu Nurmeen. Viitatuin (19 viittausta) suomalainen artikkeli oli Nurmen "Voting Procedures: A Summary Analy-

sis" (*British Journal of Political Science* 2/1983), joten noin viidennes koko suomalaisen valtio-opin älyllisestä panoksesta ulkomailla selittyy kvantitatiivisesti katsoen yhden artikkelin suosiolla. Maanosittain tarkasteltuna Yhdysvallat näyttää olevan se kulttuuripiiri, jossa suomalaisia noteerataan tietyillä erityisalueilla.

4. Poliitikka-lehti 1980-luvulla

4.1. Tuotannon määrälliset linjat

Poliitikka-lehden vuosina 1981—89 kirjoitetuista artikkeleista löytyi melko vakiomäärä viittausartikkeleita. Poliitiikan artikkeleissa viitattiin keskimäärin 25 julkaisuun. Viittauksia kirjoihin löytyi keskimäärin 13.3 kappaletta. Viittauksitta selvisi kaikkiaan 29 artikkelia. Kirjaviittaukset puuttuivat 44 artikkelista. Erilaisiin julkaisusarjoihin viitattiin 152 artikkelissa (puuttui 80:stä) ja virallisjulkaisuihin 47 artikkelissa (puuttui 185:stä). Virallisjulkaisuja oli niukasti niidenkin artikkelien

Taulukko 5. Viitatuimmat suomalaiset valtio-opin^a tutkijat SSCI:n mukaan vuosina 1980—1990 (vk:oon 20 saakka)

Tutkija	Viitt.	Tutkija	Viitt.
Hannu Nurmi ^b	53	Kari Palonen	3
Tatu Vanhanen	21	Sirkka Sinkkonen	3
Dag Anckar	7	Sten Berglund	2
Voitto Helander	6	Ilkka Heiskanen	2
Heikki Paloheimo ^c	6	Olavi Borg	1

^a Taulukossa ei ole mukana kansainvälisen politiikan tutkijoita.

^b Ei varsinaisen valtio-opin viranhaltija.

^c Dosentti, ei varsinaisesti professorikuntaa.

lähdeluetteloissa, joissa viitattiin virallisjulkaisuihin.

Useimmissa artikkeleissa oli viittauksia artikkeleihin. Viittaukset artikkeleihin puuttuivat vain 33 kirjoituksesta.

Viittausten perusteella tutkijakunnan eniten lukema lehti on *Politiikka*. Siinä ilmestyneeseen kirjoitukseen viitattiin 65 artikkelissa. Toiseksi viitatuin lehti oli *American Political Science Review* (APSR). Siihen viitattiin yli 30:ssä *Politiikan* artikkelissa.

Seuraavaksi viitatuimpia lehtiä olivat *Ulkopolitiikka*, *Sosiologia*, *Tiede ja Edistys* ja ruotsalainen *Statsvetenskapliga Tidskrift*. APSR:n jälkeen suosituin ulkomainen politiikan tutkimuksen julkaisu oli *Political Studies*, johon viitattiin kymmenessä artikkelissa.

Politiikkaa näyttää lukevan koko kotimainen tutkijajakaari. APSR on enemmän ammattikunnan etabloituneimman pään suosiossa. Muuta mallia *Politiikasta* ei varsinaisesti hahmotu.

Politiikka-lehden artikkeleissa käytetään lähteenä sosiaalitieteellisiä julkaisuja yhtä paljon (63/232) kuin politiikan tutkimuksen alaan kuuluvia julkaisujakin (62/232). Yli kahdessa kolmasosassa *Politiikka*-lehden artikkeleista ei siis viitata politiikan tutkimuksen alan erityisjulkaisuihin.

Politiikan tutkimus, sosiaalitieteet ja muut yhteiskuntatieteet ovat lähdejulkaisujen ydinaluetta. Näiden alojen lehtiin viitattiin 120 artikkelissa. Muut alueet ovat selvästi vähemmän suosittuja.

Mikään tekijä ei yleensä vaikuttanut viittauskäytäntöihin systemaattisesti, vaan vieraidenkin laitosten tutkijat vaikuttivat seuraavan politiikan tutkimuksen ammattijulkaisuja melko kuuliaisesti. Poikkeuksena ovat juridiset lehdet, joihin viitattiin erityisesti vuoden 1983 valtiosääntökeskustelun yhteydessä, ja kansainvälisen politiikan lehdet, joita eivät lue kuin kansainvälisen politiikan tutkijat.

Joukko harvinaisempia lehtiä eriytyy kaupungittain. Viestinnän alan julkaisuja tuntuu lukevan erityisesti helsinkiläinen tutkijakunta. Historiallisia lehtiä käyttävät eniten eräät jyväskyläläiset tutkijat.

Luetuimmista kirjoista ei hahmottunut mitään erityistä mallia.

Kun artikkeleita ryhmiteltiin rakenteellisten taustamuuttujien suhteen, aineistosta kohosi esiin jonkinlainen yleinen malli. Tämä on kuvattu skemaattisesti seuraavassa luvussa. Eritoten tutkimuksen sisältöön tuntuvat vaikuttavan oikeastaan kaikki käytetyt taustatekijät. Yhteydet olivat kuitenkin

kin heikkoja, ja kontingenssikerroin ei kohonnut kertaakaan yli 0.5:n.

4.2. Pieniä muutoksia, vakaa perustuotanto

Politiikka-lehden artikkelien erityminen aihepiireittäin näyttää olevan yhteydessä sekä aikaan että kirjoittajien asemaan tiedeyhteisössä. Taulukossa 6 *Politiikka*-lehden artikkelit on ryhmitelty kolmen eri muuttujan suhteen. Aihepiireittäin artikkelit on ryhmitelty traditionaaliin, historiallisiin ja muihin. Ajallisesti artikkelit on ryhmitelty vuosiin 1981—84 ja 1985—89. Lisäksi artikkelit on ryhmitelty sen mukaan, mikä on kirjoittajan asema tiedeyhteisössä.

Tutkimus eriytyy sisältöluokituksen mukaan. Eriytymisen takana on nyt käytetyssä aineistossa melko rajallinen joukko tekijöitä. Ajallisena muutoksena havaitaan vakiintuneimpien kirjoittajien (professorit, apulaisprofessorit ja dosentit) aktiiviteetin vähentyminen vuosikymmenen mittaan. Tämän ryhmän kirjoitukset eivät ole muuttuneet oleellisesti sisällöltään, joten viran ja sisällön sekä viran ja kaupungin vaikutuksen selitys on nimenomaan se, että näihin ryhmiin kuuluvat tutkijat ovat kirjoittaneet vähemmän artikkeleita *Politiikkaan* vuosikymmenen lopulla kuin vuosikymmenen alkuvuosina. 57 % tämän kirjoittajaryhmän artikkeleista on julkaistu vuoden 1984 loppuun mennessä.

Lasku ei kuitenkaan ole kohdistunut niinkään valtio-opin laitosten vakiintuneimpaan tutkijakuntaan vaan ennen muuta muiden yhteiskuntatieteiden (johon tässä on laskettu mukaan oikeustieteet) institutionaaliseen kärkikaartiin. Tämän osuus on laskenut suhteellisesti paljon selvemmin kuin varsinaisten valtio-opin laitosten väen (vain noin 18 % kirjoituksista on vuoden 1985 alun jälkeen). Tähän vaikuttaa ennen muuta vuoden 1983 valtiosääntökeskustelun suuri juristiprofessorikauma, johon viitattiin jo edellä.

Valtio-opin laitosten professoreiden ja dosenttien osuus on laskenut paljon vähemmän, kaikkiaan vain kymmenisen prosenttia. Lisäksi valtio-opin laitosten muut tutkijat ovat korvanneet professorien vähentynyttä osuutta, sillä erilaiset laitosten lehtorit, assistentit ja Akatemian apurahoilla toimivat tutkijat tuntuvat käsittävän politiikan tutkimuksen liki samalla tavalla kuin heidän laitoksilla sijaitsevat opettajansa. Niinpä ei olekaan mahdollista puhua mistään traditionaalisen valtio-opin osuuden laskusta, sillä tämä ryhmä on korvanut etabloituneimman väen osuuden laskua.

Taulukko 6. Artikkelien sisältö viran mukaan vuosikymmenen puoliskoittain^a

Virka/sisältö/vuosikymmenen jakso	prof	tutk	muu	yht.	
1. Valtio-opin laitosten tutkijat^b					
trad	—1984	23	2	1	26
	1985—	13	8	3	24
vasemmistol.	—1984	0	2	1	3
	1985—	0	3	0	3
erikoisemmat	—1984	2	1	0	3
	1985—	2	3	0	5
	(yht.)	40	19	5	64
2. Muiden laitosten tutkijat					
trad	—1984	14	2	8	24
	1985—	3	7	3	13
vasemmistol.	—1984	1	6	1	8
	1985—	5	8	6	19
erikoisemmat	—1984	1	0	5	6
	1985—	0	11	12	23
	(yht.)	24	34	35	93

^a Prosenttiluvut ilmaisevat sarakeprosentin muutosta kussakin kirjoittajaryhmässä vuosikymmenen eri puoliskolla. Vain ryhmät, joissa on ollut yli 5 havaintoa, on merkitty taulukkoon.

^b Koko taulukossa on 157 havaintoa. Käännösartikkelit ja erilaiset tarinat jätettiin taulukon ulkopuolelle, mikä laski taulukkoon sijoittuvien havaintojen määrää. Historioiden osuus oli kummassakin ryhmässä melko samanlainen kautta koko vuosikymmenen.

Tämä heijastuu melko tasaisessa politiikan perustutkimuksen tarjonnassa kautta koko vuosikymmenen.

Etabloituneimman tutkijakunnan kirjoitusten väheneminen on nostanut vuoden 1985 jälkeen pintaan myös muita kuin valtio- ja yhteiskuntatieteellisiä tutkijoita. Näiden ryhmien kirjoitukset ovat radikaalimpia, painottuvat jonkin verran viestinnällisemmin ja sijaitsevat jonkin verran valtio-opin traditionaalisten aiheiden ytimen ulkopuolella, joten muutos on tuonut myös sisällöllistä haajontaa *Politiikkaan*.

Valtio-opin laitosten ulkopuoliset tutkijat ovat kirjoittaneet vuosikymmenen loppupuolella enemmän kuin sen alkupuolella. Näiden tutkimus on painottanut hieman valtio-oppineita ja yhteiskuntatieteilijöitä enemmän kielen ja diskurssianalyysin kaltaisia teemoja. Pääasiallinen selitys löytyy useista vuosikymmenen loppupuolen teemanumeroista, joiden painopiste on ollut normaalien vaaleja käsitteiden numeroiden lisäksi juuri viestintä, kielen ja kulttuurin alueella. Näiden juttujen määrä on kuitenkin hyvin pieni ja jutut keskittyivät kausiin, jolloin päätoimittajuus oli joko Jyväskylässä tai Helsingissä.

Huomionarvoista on varsinaisen valtio-oppineen instituution voimakas traditionaalisuus. Muu-

tokset ovat keskittyneet muualle kuin valtio-opin laitoksiin. Kaupungit eivät eroa tässä suhteessa ehkä Jyväskylää lukuun ottamatta. Eroa ei muodostu myöskään väitelleiden joukossa. Jo väitelleet tutkijat kirjoittavat samoin traditionaalisista aiheista. Ei olekaan mahdollista osoittaa mitään suurta laskua valtio-opin ja yhteiskuntatieteiden laitosten viranhaltijoiden osuudessa. Ryhmän sisällä on tapahtunut muutoksia, mutta ydin on säilyttänyt paikkansa myös *Politiikassa*. Muutokset ovat keskittyneet etupäässä nuoriin, laitosten ulkopuolella toimiviin helsinkiläisiin ja jyväskyläläisiin kirjoittajiin.

Kaupungeittain eriteltynä aineistossa on yksinkertainen perusmalli. Huippukaartin tutkijoiden osuuden lasku on kohdistunut eritoten Turun ja Tampereen yliopistoihin, ei niinkään muihin laitoksiin. Tämän selitys on ennen muuta se, että näiden kaupunkien laitokset ovat tuottaneet eniten traditionaalisia tekstejä, ja erityisesti Turun laitosten osalta painopiste on siirtynyt selvästi valtio-opin laitosten tutkijoille, pois varsinaisilta professoreilta ja apulaisprofessoreilta. Muutama aktiivinen tutkija ei ole aivan kyennyt paikkaamaan vähentynyttä tekstimäärää.

Tamperelaisten aktiviteetin laskun selitys löytyy hallinnollisesti hajanaisesta tiedekunnasta, jon-

ka tuotannosta suuri osa on aina tullut varsinaisen Poliitiikan tutkimuksen laitoksen ulkopuolelta.

Helsingissä laitosten tutkijoiden kirjoittelu on selvästi painottunut vuosikymmenen lopulla traditionaalisesti katsoen utoihin kieleen, diskursianalyysiin ja naistutkimukseen, mikä näkyi erityisesti vuosikymmenen puolivälissä selvänä tuotannon muutoksena. Tämä näkyi myös koko lehdessä. Erikoisemmista aiheista on Helsingissä kirjoittanut nimenomaan virkoja vailla oleva kandidaateista ja erilaisista akateemisen yhteisön ulkopuolisista tutkijoista koostuva kirjoittajajoukko.

Lisäksi jyväskyläläisten kirjoittajien suhteellisen suuri juttumäärä vuosikymmenen loppupuolella on lisännyt erikoisempien aiheiden käsitteilyä.

Olisi liioiteltua väittää valtio-opin olevan hajoamassa perinteisestä poikkeavien artikkelien määrän lisäyksen perustella. Vain teemanumeroiden avulla niiden osuus kohoaa hetkittäin samalle tasolle kuin perinteiden tutkimuksen. Kun lehden kirjoittajamäärä on pieni, pienetkin — jopa yhden tutkijan — aktiviteetin muutokset näkyvät heti tutkimusalueiden jakautumisissa.

4.3. Päältä katsoen suuria muutoksia: Poliitiikan 'toimituskausista' ja kaupunkiprofiileista

Vuonna 1985 *Poliitiikan* päätoimittajaksi tuli Erkki Berndtson, ja lehden profiili muuttui. Profiilimuutos 1980-luvun alkuun verrattuna jatkui Berndtsonia seuranneilla kausilla, jolloin lehteä kokosi ensin Kyösti Pekonen, sitten Matti Hyvärinen. Tätä ennen lehteä kokosivat traditionaalisemmin suuntautuneet tutkijat Harto Hakovirta,

Heikki Paloheimo ja Hannu Nurmi. Näitä jaksoja voikin tarkastella eräänlaisina *Poliitikka*-lehden toimituksellisina makrokausina. Tarkastelun mielekkyyttä vahvistaa se, että edellisessä tarkastelussa silmäänpisti muutos, joka *Poliitikassa* oli tapahtunut vuosikymmenen puolivälissä. Perustulokset ovat taulukossa 7.

Lehteä julkaisevan Valtiotieteellisen yhdistyksen johtokunnassa tapahtui muutos suurin piirtein jaksomuutoksen aikaan. Aiemmin tiukasti jo-väitelleiden viranhaltijoiden hallussa ollut yhdistys avautui vuosikymmenen alkupuolella. Tämä heijastui *Poliitikassa* tutkimuskriteerien avartumisena, joten "makrokausina" ilmenevän melkoisen poikkeavan profiloitumisen kautta saa esille lukuisia erilaisia politiikan tutkijoiden yhteisön piirteitä, jotka päätoimittajien suurempi homogeenisuus olisi piilottanut. Siten lehden toimitusperiaatteiden osittainen muuttuminen vuosikymmenen puolessa välissä tuo hyvin esiin joitakin trendejä valtio-opistamme ja suo välineen tarkastella yhteisön erilaisia piirteitä.

Päätoimittajan vaikutus korostuu *Poliitiikan* kaltaisen suhteellisen pienen lehden kohdalla, koska lehden kirjoittajakunta on melko pieni eikä siihen poikkeustapauksia lukuun ottamatta kohdistu suurta artikkelitarjontaa. Päätoimittaja joutuu keräämään juttuja, ja tämän vuoksi lehti heijastelee päätoimittajan preferenssejä. Erityistä huomiota kannattaa kiinnittää päätoimittajuuden sijaintilaitokseen ja sijaintikaupunkiin. Näiden lisäksi merkitystä on varmasti myös päätoimittajan tieteellisellä suuntautumisella ja sillä tieteellisellä piirillä, johon hän kuuluu.

Vaikka helsinkiläiset kirjoittajat ovat tarkasteltavana ajanjaksona tuottaneet eniten artikkeleita

Taulukko 7. Sisällölliset painopisteet kaupungeittain ja päätoimittajakaussittain^a

Kaupunki, kausi	1981—2	1983—4	1985—6	1987—8	1989—	Yht.	
Helsinki	trad	5	14	5	4	1	29
	hist	4	3	7	6	1	21
	muut	4	5	10	8	4	31
Tampere	trad	6	5	2	3	1	17
	hist	1	—	2	3	2	8
	muut	—	2	6	6	3	17
Turku	trad	9	5	2	10	4	30
	hist	5	3	1	2	1	12
	muut	—	—	—	3	—	3
Jyväskylä	muut	2	3	2	7	1	15

^a Taulukko osoittaa sen, miten kunkin kaupungin tuotanto on näkynyt ja painottunut eri päätoimittajakaussittain. Huom: Puuttuvia havaintoja 49 kpl (21 %). Jyväskylän muut arvot on yhdistetty Helsingin arvoihin havaintomäärän pienuuden vuoksi.

vuosia 1981—1982 lukuun ottamatta, tuntuu tämä päätoimittajan lähipiiriä suosiva malli kuitenkin pätevältä. Vuonna 1989 Tampereen laitokset ovat tuottaneet eniten tekstejä (havaintojakso katkaistiin vuoden 1990 alusta), vuosina 1981—1982 Turun laitokset tuottivat enemmän kuin muut laitokset, ja jyväsyläläisten kirjoittajien tuotannosta valtaosa on julkaistu 1987—1988.

Tutkimus ei kuitenkaan ole seurannut ”päätoimittajavaikutusta” vaan on huomattavasti stabiilimpaa. Taulukossa 7 on esitetty frekvenssien ohella kaupungeittain eriteltyt kirjoitusten sisällölliset painopisteet kullakin päätoimittajakaudella. Traditionaaliset aiheet eivät hallinneet kirjoittelua vuosikymmenen puolivälissä, jolloin toimitus oli Helsingissä. Aina muulloin tutkimus on kohdistunut ensisijaisesti traditionaalsiin aiheisiin. Tämä kertoo ennen muuta kahdesta asiasta: Turun laitosten voimakkaasta näkyemisestä *Politiikassa* ja kaikilla muillakin (suurilla) laitoksilla olevasta suhteellisen vahvasta perinteistä tutkimusta tuottavasta ytimestä.

Turkulaisten tutkijoiden voimakas keskittyminen melko puhtaaseen valtio-oppiin on ollut lehden vuosikymmenen hallitsevin piirre. Turkulaisten kirjoittajien käsittelemiä traditionaalisia aiheita on ollut peräti 17.6 % *Politiikan* koko vuosikymmenen artikkelikasauksesta. Liki viidennes *Politiikan* artikkelisadosta on tuotettu Turusta ja on otteiltaan ja kohteeltaan perinteistä politiikan tutkimusta. Helsingin vastaava luku on 12.6 %. Muita merkittäviä tekstiryhmiä (>10 %) ei ole.

Turkulaisten tutkijoiden tarkemmassa analyysissä paljastuu lisäksi, että tästä 35:n tekstin (17.6 % koko tarjonnasta) traditionaalisesta ytimestä tohtorikirjoittajille jakautuu peräti 28 kappaletta ja professoreille 25 kappaletta. Turku (ja ÅA) on ylivoimaisesti keskittynein laitos tässä suhteessa. *Politiikka*-lehteä tarkastelemalla Turku (ja ÅA) piiryykin katsojan silmiin pienenä, hyvin ahkerana ja tiukasti valtio-opin traditionaalsiin aiheisiin pitäytyvänä laitoksena.

Helsingin tuotanto hajoaa selvemmin, ja Tampereelta *Politiikka* paljastaa vuosikymmenen toisella puoliskolla hiljentyneen vasemmistolaisittain suuntautuneen ”kriittisen” perusjuonteen, joka toimii vakiintuneen ytimen ohella. Tämä juonne ei tosin ole kovin vahva.

Päätoimittajan kausien mukaan tapahtuva tarkastelu tuo näkyviin melko suuria muutoksia, jos tarkastelua ei ulota kirjoitusten sisältöihin. Kaupunkiprofiilit, virkarakenne, oppiarvot ja näiden kautta määritellyt ikärakenteet eriyttävät tutkimus-

ta, ja kunakin päätoimittajakautena tutkimus heijastelee päätoimittajan preferenssejä. Päätoimittajan lähipiiri nousee esille, mikä lisää tuntua eri ryhmien välisistä eroista. Mutta kaikkien päätoimittajien kausina perinteinen tutkimus on ollut vahvasti edustettuna, ja sen syöte on suurin Turun laitoksilta. Poikkeuksen päätoimittajista on muodostanut vain Erkki Berndtson, jonka kaudella lehden profiili muuttui rajummin.

Kaikkiaan *Politiikkaa* tarkastelemalla saa esille melko samannäköisen yhteisön kuin tiukemmin instituutioon keskittyvällä tarkastelulla. Kuva tarkentuu lähinnä instituutioon rajojen suhteen. Nämä paljastivat tutkimuksessa eriytyneen alamaailman, jonka merkitys on kasvanut vuosikymmenen mitaan jonkin verran.

5. Päätelmät: valtio-opin itsepuolustus?

Valtio-opin institutionaalisista puitteista ei ole löydettävissä vakavia merkkejä hajaannuksesta. Oppiaine toimii viiden tutkimuksellisesti erilaisesti suuntautuneen yksikön järjestelmänä, jossa tiedeyhteisön yhteiset luottamustehtävät (Valtiotieteellisen yhdistyksen johtokunta, *Politiikka*-lehden toimitus, edustajat Suomen Akatemiassa, *Politiikan* tutkimuksen päivät jne.) kierrätetään ja kiinnitöidään suhteellisen tasapuolisesti kaikkien yksiköiden kesken. Malli toistuu kautta koko yhteisön tuotannon. Sama teemallinen ja tiettyssä määrin metodologinen moninaisuus pätee myös 1980-luvulla tehtyjen väitöskirjojen kohdalla. *Politiikka*-lehden tarkastelulla tämä malli vahvistuu: avainpaikat kiertävät, ja koko yhteisö pääsee vuorollaan esille. Anckarin (1988) huomio valtio-opin hajoamisesta hallinto-oppiin ja kansainväliseen politiikkaan on oikea, mutta sitäkin tuskin voi pitää katsausartikkelien kielteisen sävyn selittäjänä, sillä ilmiön takana on enemmän kansainvälinen tieteen rakenne ja kehitys kuin mikään kotimainen tekijä. Tieteiden irtautuessa tutkijat hakeutuvat kansainvälisten aiheiden pariin, jolloin ajattelua alkaa suunnata muikin emätiede kuin politiikan tutkimus. Amerikkalaisen tutkimuksen tilannetta muistuttavaa tilannetta (Almond 1988) tuskin voidaan pitää silti taantumana.

Hajoamisilmiöt liittyvät ehkä pikemminkin yhteisön demografisiin seikkoihin. Raimo Väyrysen (1988) käsitys sukupolvista vaikuttaa siinä mielessä oikeutetulta, että valtio-oppiin näyttää piirtyvän kolme eri sukupolvea. Vakiintuneimmat väitteet polvet suuntautuvat melko traditionaalisesti. Lisensiaattitasolla vaikuttaa monia vasem-

mistolaisittain suuntautuneita tutkijoita, joiden kirjoitusosuus on tosin laskenut vuosikymmenen loppupuolella yhteiskunnallisia liikkeitä koskeneen keskustelun jälkeen. Nuorin väki, joka ehkä tulisi lisätä neljänneksi sukupolveksi Väyrysen luokitteluun, on — kenties luonnollisesti — selvästi hajanaisin. Jos se on pakko puristaa jonkin nimikkeen alle, voi sanoa, että parhaillaan alle 30-vuotias kirjoittajakunta suuntautuu aavistuksen verran muita ryhmiä mannermaiseemmin kieleen ja diskursseihin, ohi varsinaisen tavanomaisesti ymmärretyn valtio-opin. Tämän trendin takana on kuitenkin enemmänkin muu kuin varsinainen valtio-opin laitosten väki.

Hajoamisilmiö saattaa liittyä kaupunkiprofiileihin. Pikaisesti tarkastellen laitosten tutkimus on kulkenut eri suuntiin. Suurin ja monipuolisin tutkimuskirjo on Helsingissä, vähäisin Turussa. Tampere sijoittuu kolmen suuren joukossa jonnekin näiden välille. Tampere on jakautunut kahtia, vaikkakin melko epätasaisesti. Traditionaalisen ytimen jonkinlaisena vastapainona on joukko ”kriittisiä” yhteiskuntatieteilijöitä ja Akatemian tutkijoita. Ilmiön merkitystä on kuitenkin vaikea arvioida, koska oikeastaan vain helsinkiläisten kirjoittajien määrä on niin suuri, että se näkyy tilastollisessa mielessä. Vaikuttaa kuitenkin siltä, että suurin hajoamistendenssi on ei-valtio-oppineiden helsinkiläisten kirjoittajien luokassa.

Kriisin käsitteen oikeuttaisi ehkä enemmän kotimaisen tutkimuksen heikko näkyvyys ulkomailla. Valtio-oppimme saattaa kärsiä useistakin SSCI:n painotuksista, mutta kotimaisen tutkimuksen yllättävän heikko näkyminen kertoo silti tutkijakuntamme jonkinasteisesta kääntymisestä sisäänpäin, pois kansainvälisten julkaisujen kannalta kiinnostavista teemoista ja tutkimusaiheista. Syitä suomalaista tutkimusta kohtaan osoitettuun vähäiseen kansainväliseen huomioon on kuitenkin hankala osoittaa. Ilmeisesti amerikkalaisen tutkimuksen sukupolviuudoksen myötä on ainakin amerikkalaisesta kehityksestä jääty jonkin verran jälkeen (kts. esim. Roettger 1978; Giles ym. 1989).

Kaikkiaan tutkimuskenttä on polarisoitunut lievästi toisaalta perinteisen ja kansainvälisen mallin mukaan, toisaalta laajemman yhteiskuntatieteellisen kentän mukaan. Poliitiikan tutkimus on saattanut menettää kiinnostavuuttaan yleisemmin, sillä katsettaan siitä pois ovat suunnanneet ennen kaikkea varsinaisen valtio-opillisen institution ulkopuoliset tutkijaryhmät. Mahdollista on, että kehityskulun takana on muutoksia oppiaineen tutkimuskohteissa. Myös erilaiset yhteiskunnalli-

set syyt tuntuvat mahdollisilta taustavaikuttajilta. Varsinaisesta kriisistä on kuitenkin vaikea puhua, ellei sellaisena pidä integroitumattomimman yhteisön osan suhteellisen suurta hajanaisuutta, vaikiintuneen tutkijakunnan tuotannon vähäistä laskua tai oppiaineen hidasta kasvua. Vähäinen tutkijoiden määrä rajoittaa tutkimuksen kattavuutta, mutta taso ei sinänsä ole huono, ellei tutkimuksen tasoa ja kohteita vertaa alan viimeisimpään kansainväliseen tutkimukseen. Erityisesti Yhdysvalloissa *rational choice* ja ”koventunut” tilastollinen analyysi ovat vallanneet tutkimuksen kärjen.

Katsauskirjoitusten kielteistä sävyä ei ilmeisesti voikaan selittää tyystin tekstin alussa viitatuilla ’reaalisilla’ ilmiöillä, vaan syyksi hahmottuu mieluumminkin alussa oletettu mentaalisten tekijöiden joukko. Katsausten ilmaisema uusien lähestymistapojen ja tutkimusotteiden kaipuu voi Heiskasen (1986) esittämällä tavalla kieliiä tutkimuksen rutinoitumisen tuomasta jännittävyuden katoamisesta.

Tähän viittaisi melko perinteisen kohderajauksen jatkuva dominanssi juuri ”katsastajien” ryhmässä. Jos politiikan tutkimus ei enää houkuttele uusia tutkijapolvia, joille olisi tärkeää nimenomaan tuntu siitä, että tutkimus vastaa jotenkin heidän maailmankuvaansa, menettää tutkimus tärkeän älyn lähteen. Tästä kärsii lopulta myös vaikiintunut tutkijakunta. Vahva tutkimuskohteiden ja -aiheiden pysyvyys saattaa muuttua jossain tilanteessa hyveestä haitaksi, mikäli se johtaa liialliseen ajatusten keskittämiseen vanhoille urille. Selvä perinteisen tutkimuksen dominanssi ei ole yksiselitteinen ilmiö, vaan se voi kriisiyttämisen mielessä vaikuttaa kumpaankin suuntaan. Kriisin tuntua saattaa kärjistää myös se, että kansainvälinen tutkimus on muuttunut, ja sen seuraaminen vaatisi huomattavaa työpanosta ja uudenlaista orientoitumista oppiaineeseen.

Hajoamistrendien näkyvä merkitys on pieni, joten tuntuu siltä, että suuri osa kriisitunnelmista juontaa juurensa yhteisön suhteellisen pienestä koosta: pienuuden vuoksi vähäininkin painotus korostuu, ja jo yhden tutkijan aktiivisuuden muutos voi luoda tuntemuksen suurista muutoksista. Hajanainen havaintomaailma herättää väkisin ristiriitaisia ajatuksia, mikä näkyy alttiutena arvioida tutkimusta. Erot korostuvat yhteisössä, jossa mikään yhteisön osa ei voi välttyä joutumasta kosketuksiin muiden tuotannon kanssa, koska kanavia on vain muutama. Vakiintuneimman tutkijakunnan tuotannon lasku nostaa näin välittömästi pintaan vähemmän tiiviisti yhteisöön kiinnittyneitä

tutkijoita ja erilaisia, epätraditionaalisia tutkimusotteita.

Kriisijyttämiskeskustelulla on taustasyistä riippumatta yksi huomattavan tärkeä vaikutus. Oppiaineen rajoja koskevat käsitteet syntyvät sen kautta. Nämä käsitykset heijastuvat sitten eritasoisissa rakennepäätöksissä. Näin ajateltuna tekstien hajanaisuus kertoo, että valtio-opin tila ja tulevaisuus vaikuttaa Suomessa melko epämääräiseltä ja hahmottomalta, sillä osa teksteistä oli hyvinkin radikaaleja ja muutoshakuisia. Toiset taas tähtäsivät pikemminkin hajoamistrendien neutralisointiin. Jollakin tapaa tutkijat tuntevat olevan ymmällään oppiaineensa kehityksestä ja alasta, olipa tilanne tiedostettu tai ei.

LÄHTEET

1. Kirjallisuus

- Almond, G.A. (1988): Separate Tables: Schools and Sects in Political Science. *PS: Political Science and Politics* 21:3, s. 828—842.
- Anckar, D. (1988): En statskunskap eller flera? *Politiikka* 30:1, s. 14—20.
- Ashforth, E. ja Y. Fried (1988): The Mindlessness of Organizational Behavior. *Human Relations* 41, s. 305—329.
- Giles, M.W., F. Mizell ja D. Patterson (1989): Political Scientists' Journal Evaluations Revisited. *PS: Political Science and Politics* 22:3, s. 613—617.
- Heiskanen, I. (1986): Mihin politiikan tutkimuksen meta-analyysin tulisi nyt johtaa? *Politiikka* 28:1, s. 1—12.

- Helenius, R. (1988): Poliitiikan tutkimuksen mahdollisuuksista. *Politiikka* 30:1, s. 55—56.
- Mustonen, S. (1985): *SURVO 84C. User's guide*. Helsinki.
- Palonen, K. (1986): Valtio-oppi etabloituneena tieteenä. Tieteenhistoriallisia reunamerkintöjä kolmen herran neljään tekstiin. Teoksessa Kari Paakkunainen (toim.): *Valtio-oppi tieteenä: puheenvuoroja suomalaisen valtio-opin muodostumisesta*. Helsingin yliopiston yleisen valtio-opin laitoksen opetusmoniste 19/1986.
- Palonen, K. (1988): Sohaisu herraseuran henkilöpolitiikkaan. *Politiikka* 30:1, s. 50—54.
- Ranson, S., B. Hinings ja R. Greenwood (1980): The structuring of organizational structures. *Administrative Science Quarterly* 25: s. 1—17.
- Pfeffer, J. (1982): *Organizations and organization theory*. Balingen, Cambridge, Mass.
- Roettger, W. (1978): Strata and Stability: Reputations of American Political Scientists. *PS: Political Science and Politics* 11:1, s. 6—12.
- Whitley, R. (1984): *The Intellectual and Social Organization of Sciences*. Clarendon Press, Oxford.
- Wiberg, M. (1987): Mistä saisi uudet saappaat ja silmälasit? Vaikeroimia poliittisen informaation saatavuudesta. *Politiikka* 29:4, s. 345—351.
- Väyrynen, R. (1988): Poliitiikan tutkimuksen sukupolvet. *Politiikka* 30:1, s. 46—49.

2. Virallisjulkaisut ja muu käytetty materiaali

- Helsingin yliopiston rehtorin vuosikertomukset.
- Politiikka-lehti, erityisesti sen valtio-opin evaluaatiokeskustelu.
- Politiikan tutkimus ja yhteiskunta-lehti.
- Politiikan tutkimuksen päivien järjestelytietoja.
- Social Science Citation Index 1980-1990.
- Suomen Akatemian vuosikertomukset.
- Tilastokeskuksen kulttuuri-, korkeakoulu- ja koulutustilastot.
- Valtio-opin ja politiikan tutkimuksen laitosten julkaisusarjat ja tutkimustiedonannot.
- Valtiotieteellisen yhdistyksen julkaisusarja.